Sint Lucas Tijdschrift

INHOUD

Beste lezers,

Hebt gij reeds uw abonnement 500 fr. betaald op P.C.R. 000-0321178-11. IJzerlaan 19, 1040 Brussel.

Dank.

Nr 1 - 1981

VOORWOORD

Vanaf het begin van het jaar 1981 hoort men op velerlei gebied goochelen met de woorden : moraal, deontologie, ethiek, plichtenleer en zwijgplicht.

In realiteit gaat het als het ware om het luchtkussen dat de overcraft nodig heeft om in versneld tempo verbindingen te realiseren in onze gestresseerde en onzekere maatschappelijke toestanden, zowel op politiek als op economisch gebied.

Gerard Vandenberghe.

Noteer nu reeds

— Zaterdag 26 september. Jaarvergadering.

Thema : Sterelisatie.

— Zaterdag 17 oktober.

50e verjaring St Lucas. Groot-Hertogdom Luxemburg.

De katholieke arts bij het begin van 1981 !

Kerstmis en Nieuwjaar zijn weer voorbij ! Heel even een andere sfeer... maar zeer vlug worden wij ons weer snel bewust dat de wereld, de europese landen in het algemeen en ons land speciaal, er niet zo goed voorstaan !

Men zegt en schrijft dat wij leven in een periode van crisis op politiek en sociaal gebied, van een steeds stijgende werkloosheid, van een groeiende economische recessie !

Dit alles schijnt voor de arts misschien nog vreemd en veraf ?

Dichterbij is hij ook geconfronteerd met de crisis in de gezondheidszorg en geneeskunde !

In dit nummer durven we de artsen aanraden te lezen : nummer één van KULTUURLEVEN 1981 over « alternatieve geneeskunde als symptoom » én speciaal het artikel van B. J. de Clercq, getiteld : « Beschouwingen over ziekten en gezondheidszorg », waarin hij de crisis van de gezondheidszorg en geneeskunde aldus omschrijft :

1. Er bestaat vooreerst de onbedwingbare kostenstijging van de ziekteverzekering. Per rechthebbende werd in 1979 gemiddeld nauwelijks minder dan 13,5 millioen uitgegeven.
2. De wanverhouding die bestaat tussen de kosten en de baten; het verschil tussen de ingezette middelen en het bereikte doel. Volgens de gebruikelijke parameters in de statistieken, wordt de volksgezondheid er niet langer beter op ! Mensen zijn en worden « anders » maar zeker niet minder ziek dan vroeger !
3. De overwinningen van de laatste 150 jaar op ziekte en dood die men aan de vooruitgang van de geneeskunde heeft toegeschreven, zijn in werkelijkheid te danken aan de vooruitgang van de hygiëne, verbeteringen van levensomstandigheden zoals voeding en huisvesting, drinkwater, afvalverwijdering enz...
4. De geneeskunde blijkt grotendeels inefficiënt te zijn tegenover de huidige ziekteverschijnselen die men « beschavingsziekten » noemt en die voor een deel aan de geneeskunde zelf te wijten zijn.
5. Hoewel de medische vooruitgang een wijze van leven mogelijk gemaakt heeft die men vroeger nauwelijks heeft kunnen dromen, is zij van de andere kant ook uitgegroeid tot een sociale, politieke maar vooral ongekende morele macht ! « Haar morele macht ziet men aan het werk in de vele manieren waarop aan medici een legitimerende funktie toegekend wordt. Geneeskundige attesten

beslissen over arbeidsbekwaamheid en gewettigd of ongewettigd arbeids- of schoolverzuim. Zij worden vereist bij sollicitaties voor allerhande betrekkingen en bepalen met een onbesproken gezag de geschiktheid of ongeschiktheid voor de meest uiteenlopende bezigheden en activiteiten. Adviezen en rapporten van medische experts bepalen de schadevergoeding bij ongevallen, de onkostendekking door verzekeringen, de toerekenbaarheid bij misdrijven, de plaatsingen of het ontslag uit verzorgingsinstellingen ». Verder heeft de geneeskunde en de medici heel het terrein van de sexualiteit, van een verantwoorde vruchtbaarheid in hun macht en bepalen zij de normen van een wat wij noemen « een goed leven ». Zo is de mens in grote afhankelijkheid van de medische macht !

Hoe uit deze crisis geraken ?

Is het antwoord : de alternatieve geneeskunde ? of het groeien naar een nieuwer zinvolle opvatting van gezondheid en geneeskunde ?

Welke bijdrage zal een vereniging van katholieke artsen leveren tot de oplossing van deze crisis ?

j. d. Cuypers o.p.

Bedenkingen over "Angstig getalm", :

door Manu Ruys in de Standaard van 18 februari '81,

Stilaan wordt men het gewoon
't afschuwelijke
't onvermijdelijke
ook de oorlog
Toch kan hij ons bevrijden ?...
gewenning
Het leven is onaantastbaar
Abortus is afschuwelijk
Hij is moord
Toch kan hij ons bevrijden ?...
gewenning
Legalisatie
Vrijwillige Zwangerschap Onderbreking
V.Z.O.
Vrouwen rechten
Mannen rechten
mens-zijn
Wie hoort nog het gekreun
van de vrucht
in zijn mens-worden ?
Het geweten is gesust
gerust
« Veil »-ig
ook ABORTUS IS DOOD.

Dr. Jan KLUYSKENS,

Voorzitter van de Europese Federatie
van Katholieke Artsengroeperingen

CHRISTELIJKE MENSENZORG NA DE BISSCHOPPENSYNODE

Onbewust of bewust brengt de arts aan zijn patient een bepaald inzicht en een vooruitzicht van herstel van een gestoord evenwicht, in zijn persoonlijkheid en in zijn relatie met de omgeving.

Een christelijk geïnspireerde visie kan hier een bijzonder impuls bijbrengen; op dat ogenblik betreedt de arts het terrein van de pastoraal.

Het is dan ook met bijzondere interesse dat de katholieke geneesheren naar de essenties in de Kerkelijke opvattingen en leer hebben gezocht aangaande huwelijk en gezin.

Eind oktober '80 richte de Bisschoppensynode een brief aan de gezinnen, waarin Huwelijk en Gezin in Gods Heilsplan worden geschetst, en de waarden voor mens en maatschappij worden herbevestigd zoals in gezin, familie, exclusiviteit van het huwelijk, vruchtbaarheid, soberheid, transcedente inhoud van liefde en seksualiteit.

Eind november '80 schreven een aantal prominente katholieken, leken en priesters, in een brief aan de Bisschoppen hun bijtreden neer, en inzet voor deze visie, doch ook hun fundamentele bedenkingen omtrent de herbevestiging in deze Synode, van het interdikt op kunstmatige middelen in de gezinsplanning.

Zij vertolken er de spanningen die bij velen zijn ontstaan, en de ernstige twijfel aan de geloofwaardigheid van de Kerk, die, vragend naar betere argumenten voor de leer van Humanae Vitae, deze herbevestigt in één adem abortus en « zogenaamd kunstmatige » contraceptie veroordelend, en een moeilijk fundeerbare praktijknorm als haast onbereikbaar ideaal verplichtend.

Bittere taal uiten zij voor het verwerpen van een « Consensus fidelium » der huidige generatie voor wie het Kerkelijk verbod als irreël overkomt.

Volgen dan argumententaties tegen de grond van het interdikt (zgn. natuurlijke methodes sluiten doelbewust bevruchting uit bij cohabitatie, óók dankzij nieuwe biologische kennis). Met aandrang wordt gevraagd terug te grijpen naar de redelijke basis van de zedelijke normen inzake geboorteregeling.

Voor de gelovigen is in het huwelijk heden ten dagen hetzelfde basiselement geldig als vermeld in « Gaudium et Spes » nl. het zedelijk goed van echtpaar, gezin, en samenleving.

Voor zeer velen worden andere methodes, dan cynische, zedelijk toepasselijk en soms zelfs beter ten dienste geacht voor de harmonie van het echtpaar.

De stellers van de brief vragen een meer personnalistische benadering die rekening houdt met een hierarchie van Waarden, en oog heeft voor gebeurlijke waarden, konflikten inherent aan geboorteregeling en verantwoord ouderschap.

Zij wijzen op het feit dat alle gelovigen houden aan de universele waarden van het huwelijk en de seksualiteit, in hun sakrale, sociale en intieme betekenis en vragen naar levenswaarden en levensregels die overtuigen kunnen, aangepast aan al de sociaal kulturele werkelijkheden van het huwelijk, teneinde het groeiend normenvacuum te overbruggen.

Tot daar een samenvatting van deze brief.

In de huidige generaties, waar de kennis over de vruchtbaarheid en het hanteren ervan bij de dagelijkse bagage hoort, vindt men slechts weinig echtparen die, voor altijd, cyclische methoden, met echte abstinentie, volgen. Het is wel degelijk een vorm van beheersing waarbij samen met de fertiliteit, ook cyclisch aan cohabitatie wordt verzaakt. Deze harmonie van partnerschap, gezinssituatie, levensopvattingen en godsdiensten zijn echter een zeldzaam blijvende realisatie.

Meestal slechts tijdelijk... zolang de voorraad strekt... Zo wordt coïtus interruptus of lokale contraceptie toegepast. Ook wordt de benadering beleefd met vrees voor een ongewenste zwangerschap (Pearl index 1 à 7 % en meer), waarbij spanningen ontstaan met ondermeer beperken van de rol van echtgenote tot die van min of meer « stille vennoot ».

Ook in eigen praktijk met postpartum begeleiding wordt hoger genoemde « consensus » over de zedelijke waarden van vele middelen (natuurlijke en niet natuurlijke) niet tegengesproken; wel ecologische bedenkingen kunnen een keuze bepalen.

Een consensus is echter niet voldoende om een norm te wijzigen. De vraag is of een consensus al dan niet vitale universele waarden in het gedrang brengt, en de kansen tot méér-mens-zijn, een harmonisch mensdom vermeerderen. Een schematisch gedragsritme opleggen (of voorschrijven) inzake echtelijke beheersing en -beleving lijkt mij moeilijk voor de gestelde doeleinden.

Ook in dit verband zou ik willen verwijzen naar de uiteenzetting van E. H. De Puydt, over de toepassing van de Christelijke leer in de Katholieke gezondheidsinstellingen. Uiteenzetting gehouden voor Sint Lucasgilde - Gent op 22 januari 1981.

De vorderingen in de wetenschap rukken helaas uit in **alle** richtingen, zodat voor vruchtbaarheidsbeheer ook voor routine, ook middelen bij de hand worden gesteld die onvoelbaar, of omsluierd, ook de mens in wording niet ontzien (zwangerschapsinterceptie, menses « extractie », invasief intra-uterien onderzoek met 10 % kans tot accidentele zwangerschapsonderbreking).

Zo wordt voor de gelovige arts niet altijd gemakkelijk het onderscheid gesteld tussen wat een casuitische afwijking is van een « ideale » leer of wel degelijk een breuk in de ontplooiing van een individu.

Wellicht is er een uitweg tussen de machinale toepassing van een strakke ongenuanceerde lijn, enerzijds inzake contraceptie en sterelisatie, en anderzijds een verschuiven, een « verwateren » van de gestelde normen tot het verstrakken van een te pas en te onpas gevraagd consumptieartikel.

Voor de eksperimenten op de mens zijn ethische commissies ontstaan die de gaafheid van het individu en tevens de mogelijkheid waarborgen van medische vooruitgang.

In verscheidene middens van Katholieke Gezondheidsinstellingen is er ook gedacht aan het oprichten van commissies die erover zouden waken dat de grondvisie over de mens zou gewaarborgd blijven en aan de hulpvragende aangeboden zou blijven, met respect voor zijn persoonlijke noden en opvattingen, en met mogelijkheid tot aangepast medisch handelen binnen een afgebakend kader.

Het leiden van een « echtelijk schip » is als een vaart in opdracht. De persoonlijke verantwoordelijk van de schipper is soms doorslaggevend, met richtlijnen van hogerhand aan de wal, aan wie men niet kan vragen het noorden te veranderen.

Tenslotte nog deze bedenking; om het met Bijbelse taal uit te drukken.

Als Onan aan zijn zwagerplicht tekort kwam door wél met de weduwe van zijn broer te huwen, doch haar niet een kind te gunnen, en zijn zaad in het zand liet vloeien, dan had een « cyclische » methode zijn tekorten aan liefde niet goedgepraat, jegens zijn vrouw, zijn overleden broer, en het Joodse volk.

Dr. Guido Verstraete

WAARDEN IN DE BENEDIKTIJNSE REGEL VOOR DE HEDENDAAGSE MENS(*)

Roger DE COSTER,

abt van de Sint-Pieters en Paulusabdij te Dendermonde

Het behoort tot het mysterie van de geschiedenis dat schijnbaar onopvallende gebeurtenissen, waarvan de tijdgenoten nauwelijks notitie namen, na verloop van tijd als mijlpalen in de geschiedenis verschijnen. Zulke mijlpaal is ongetwijfeld ook het leven van S. Benedictus geweest.

Ik stel voor dat wij eerst S. Benedictus kort situeren, om daarna enkele grote benedictijnse waarden te overlopen, waaraan ook de mens van vandaag kan putten, wil hij zijn leven tot een lof van God maken.

I

1500 kaarsjes zouden er dit jaar op de verjaardagstaart van Benedictus staan. Hij is inderdaad rond 480 te Nursia geboren. Het was een chaotische tijd, die veel gelijkenis vertoont met onze eeuw. Het Romeinse Rijk werd door de Barbaren onder de voet gelopen. In 476 stortte het Westers-Romeinse Rijk ineen en werd de laatste keizer door Odoaker onttroond, met al wat dit meebrengt aan politieke, sociale en morele ontreddering.

De grote momenten uit het leven van S. Benedictus kennen wij uit het tweede boek der « Dialogen », een werk dat door paus Gregorius de Grote in de winter van 593-594 werd te boek gesteld. Met dit werk wilde de paus de ontredderde bevolking van Rome weer moed en troost inspreken. Rome was immers een spookstad geworden, ten prooi aan oorlog, hongersnood en pest. En zoals altijd stelden de mensen zich dan de vraag : heeft God ons in de steek gelaten ? Gregorius wilde aantonen dat God zijn volk niet vergeten was. Overal om hen heen waren er heilige mannen en bovenal was er de lichtende figuur van Benedictus.

Als jongeman was Benedictus naar Rome gekomen om er te studeren, wat er op wijst dat hij tot een begoede familie behoorde.

(*) Voordracht gehouden voor de Sint-Lukasgilde te Sint-Niklaas op 20.11.80.

Maar de Eeuwige Stad boeide hem niet. Hij zag er de absurditeit van het leven in de grootstad en vreesde het slachtoffer te zullen worden van het toenemend verderf. Daarom brak hij zijn studies af, verliet zijn familie en schaarde zich bij wat Gregorius de « bewust onwetenden » noemde. Hij besloot in de leer te gaan bij het Evangelie om een ware wijze te worden. Zo trok hij naar Enfide, om er als « pelgrim naar het Absolute » « vrij te zijn voor God ». Vandaar ging de tocht naar Subiaco, waar hij drie jaren als kluizenaar verbleef. Het verblijf in de eenzaamheid bracht hem dichter bij God, maar leverde hem ook een confrontatie met de Satan op.

Hoezeer hij zich ook verborgen hield, toch werd zijn ongewoon leven aan de mensen van de streek bekend. Het gevolg daarvan was dat de monniken van Vicovarro hem als hun abt vroegen. Blijkbaar heeft de jeugdige ijver van Benedictus teveel van zijn monniken gevraagd, want na korte tijd eindigde dit experiment in een crisis. De monniken uit Vicovarro hadden er niets beter op gevonden dan vergif in zijn wijn te doen. Toen Benedictus een kruisteken maakte over de wijn, brak het glas in stukken. Hij begreep onmiddellijk wat er gebeurd was en verliet het klooster. Zijn eerste kloosterexperiment eindigde met een jammerlijke mislukking.

Zoals bij elke echte christen zouden wij boven het leven van Benedictus kunnen schrijven : « een zoektocht naar Gods wil ». Geleidelijk is hij gaan inzien wat God van hem verlangde. Na een nieuwe periode van kluizenarij waagde hij een nieuwe poging. Thans ging hij helemaal anders tewerk. Hij ging niet in een bestaand klooster, waar hij zich aan de heersende gewoonten moest aanpassen, maar nu nam hij jongemannen bij zich, die hij naar eigen inzichten kon opvoeden. Wij kennen de naam van twee leerlingen; het zijn Maurus en Placidus. Dit experiment lukte, en zo werd Benediktus de stichter van een twaalftal kloostertjes in de omgeving van Subiaco.

Door de afgunst van priester Florentius (want ook deze ondeugd komt voor bij priesters) werd de monnikenvader rond 529 genoodzaakt de streek te verlaten. Hij trok naar **Montecassino** en bouwde op de ruines van een oude Jupitertempel de abdij, die de bakermat zou worden van de benediktijnerkloosters. Dit gebeurde in de periode waarin keizer Justinianus de filosofenschool van Athene sloot. Het is als het ware het symbool van een einde en een nieuw begin. In Montecassino schreef Benediktus ook zijn beroemde « Regel voor monniken », die hijzelf een « bescheiden regel voor beginnelingen » noemde, maar die door Bossuet († 1704) geprezen werd als een « wijze en mysterievolle samenvatting van het Evangelie, van alle instellingen der heilige Vaders en van alle richtlijnen ter vervolmaking ».

In het leven van de heiligen ziet men vaak dat God hen tenslotte vraagt zich van hun levenswerk totaal te onthechten. Hun overgave

aan God moet daardoor geheel zuiver worden, ongeveer zoals het offer van Abraham. Dit was ook het lot van Benedictus. In een treffend hoofdstuk (hfst. 17) laat Gregorius de monnikenvader zien met tranen in de ogen en een gebroken hart. Aan een vertrouweling bekende hij dat de Heer hem de totale vernietiging van zijn klooster had getoond. Alleen zijn leerlingen zouden bij deze ramp gespaard blijven. Nu heeft Benedictus alles uit handen gegeven, zelfs de geestelijke vreugde om zijn geslaagde stichting. Door dat offer, die totale overgave, heerst God nu onverdeeld in zijn hart en breekt de mystieke heiligheid in zijn leven door.

Na een korte ziekte sterft hij vredevol op 21 maart, waarschijnlijk van het jaar 547. Deze dag wordt nog altijd bij de benediktijnen gevierd. De Katholieke Kerkgemeenschap viert zijn feestdag op 11 juli. Dat is waarschijnlijk een herinnering aan de overbrenging van Benedictus' relieken naar Saint-Benoît-sur-Loire (Frankrijk) in de achtste eeuw.

De Middeleeuwen vierden in elk geval zijn feestdag op 11 juli. Zo staat er in het berijmd relaas van de « Brabantsche Yeesten » (14e eeuw) over de Slag van de Gulden Sporen :

« Doen die strijt viel te Cortrike
Screef men Gods jaer sekerlike
Dusent driehondert ende twee,
Des Tijdt en was nemmee
Op sinte Benedictus' dach,
Die XI daghe binnen Hoeimaent lach ».

Meer dan duizend jaren zullen zijn ontelbare zonen, een schare die Benedictus nooit voorzien had, overal in Europa het begrip « pax » uitdragen. Die vrede straalt uit die wonderbare Regel, die een voorname vorm van collectief leven zou worden voor het Avondland. Het werd de Regel voor Cluny, Cîteaux, Camaldoli, Monte Oliveto, Saint-Maur, Solesmes, Beuron, Sankt Ottiliën en voor de duizenden wier « naam door God alleen is gekend ».

Van Ierland tot Rusland, van Scandinavië tot Sicilië waren Benedictus' zonen tijdens de vormingsjaren van de jonge europese volkeren de kundige opvoeders, die al dat jonge geweld met vaste en milde hand wisten te bedwingen en te richten. Hun duizenden abdijen en priorijen lagen kris-kras over heel het continent uitgezaaid : zovele honkvaste centra van vlijt en vroomheid, zovele veilige kernen waaruit de westerse cultuur kon ontluiken.

« Ora et labora » was daar de gulden stelregel. Dat werken hebben zij er blijkbaar goed ingehamerd. Het is fantastisch wat het Westen presteerde. Het bidden kende eveneens zijn mystieke bloei en zijn brede stromingen van stille dagelijkse vroomheid. Maar in dit

twede front werden brede bressen geslagen. Naarmate onze cultuur haar ziel verloor, vervlakte zij tot civilisatie. De eerbied voor de menselijke persoon — beeld van God — verloor zijn basis en verwerd tot individualisme en egoïsme. De eenheid van de Christenheid viel uiteen in autonome kerken en staten. Inkeer, gebed, vernieuwde godsdienstzin blijken de aangewezen therapie te zijn. Alles wat hiertoe bijdraagt helpt het evenwicht herstellen, is genezend, versterkend, herenigend.

Daarom willen wij nu overgaan tot het tweede deel en wat aandacht besteden aan enkele grote benediktijnse waarden, die ook nog kunnen dienen als bouwsteen voor het Europa van morgen.

II

Drie voorafgaande bemerkingen.

1) Al de religieuze congregaties zijn gesticht om te beantwoorden aan een bepaalde nood in hun tijd. De Dominicanen om op intellectueel vlak te strijden tegen de opkomende ketterij. De Franciscanen om te protesteren tegen de luxe in de Kerk. De Jezuieten om de Katholieke Hervorming voor te bereiden en uit te werken. De Broeders van de Christelijke Scholen om arme kinderen op te voeden.

   Bij de monniken gaat het niet om een nood in de Kerk van een bepaalde tijd, maar om een innerlijke nood : God zoeken.

   Het zou dan ook een vergissing zijn, wanneer monniken zich druk zouden maken over hun imago en zich zouden afvragen of hun levensstijl nog wel « zinvol » overkomt. Een monnik speelt niet in op de behoeften van de religieuze markt. Trouwens die behoeften zijn zo wisselvallig. In 1965 raadde de engelse theoloog Harvey Cox (in zijn boek ' De Stad van de mens ') de monniken in alle ernst aan hun klooster te verleggen naar de grootstad, waar het echte leven zich volgens hem afspeelde. (Een raad die overigens niet door alle monniken in de wind werd geslagen). Vier jaar later schrijft diezelfde Cox in zijn boek « Het Narrenfeest » dat de christenen zich veel te snel hebben aangepast aan de eisen van onze tijd. De behoeften liggen nu op het vlak van de groene zone's, de weldoende stilte. En de monniken zouden zich daar moeten voor inzetten . . .

   Monniken spelen niet in op bepaalde noden van de tijd. Een godgewijd leven krijgt zijn zin niet vanwege het feit dat er weer « vraag » naar zou zijn. Monnik wordt men omdat men God wil zoeken. Waar het aggiornamento van de religieuze congregaties vraagt dat men de methoden zou op punt stellen en aanpassen aan de gewijzigde tijdsomstandigheden, daar is de roeping van de monnik onveranderlijk dezelfde gebleven : God is God gebleven.

2) Ook al is de roeping dezelfde gebleven, toch is zij in de loop der eeuwen in een veelheid van vormen ontloken. Zo is er een monachisme geweest voor geleerden en één voor eenvoudigen; een monachisme dat verfijnde smaak had voor cultuur en één dat liever de braakliggende gronden ontgon; een monachisme dat verliefd was op de liturgische luister en één dat uiterst sober wilde zijn in de liturgie; een monachisme dat zich uitsluitend concentreerde op de contemplatieve interioriteit en één dat zich uitleefde in de missionering. Al die vormen zijn een vanwege God gratis geschonken toegift bij « het enig noodzakelijke », dat vóór alles gezocht werd. En zoals er een monachisme was voor de tijd van de kathedralen en de kruistochten, zo zal er ook een monachisme zijn voor vandaag en morgen. Wij hoeven geen roepingen te ronselen. Roeping is een initiatief van God. « Wanneer de Heer het huis niet bouwt, bouwen vergeefs de knechten ».

3) Een derde bemerking behandelt de vraag : « Kunnen niet-monniken iets aanvangen met de Regel van S. Benedictus ? Het antwoord luidt : heel zeker ! Want al heeft Benedictus bij het schrijven van zijn Regel natuurlijk zijn monniken op het oog, toch zegt hij in hoofdstul 73 dat zijn Regel geschreven is voor « ieder die met veel haast op weg is naar het hemels vaderland » (73,8) en dat is het geval met elke echte christen.

Ieder die Christus wil ontmoeten, die ontvankelijk is voor de H. Geest en die op zoek is naar de Vader vindt in die Regel een verrijking van zijn geestelijk leven. Wel zal de monnik en de niet-monnik zijn eigen levensstijl en levensritme hebben. Maar beiden streven naar eenzelfde doel : de navolging van Christus. Er bestaat dus op de keper gezien geen specifieke benedictijnse spiritualiteit. Men moet eerder spreken van een algemeen christelijke spiritualiteit. En daarom durf ik het nu ook aan hier enkele « benedictijnse » waarden voor te stellen, in de hoop dat ook gij daarmee uw leven kunt verdiepen.

1. LEVEN IN DE TEGENWOORDIGHEID VAN GOD

Een centrale gedachte van Benedictus is dat gans ons leven zich afspeelt voor de ogen van God. Benedictijnse ascese is de verwezenlijking van het leven in tegenwoordigheid van God. Het initiatief ligt daarbij niet bij de mens, maar het is God die de mens roept. Roeping hebben betekent : antwoord geven op Gods stem, gegrepen worden door Christus. Buiten het christendom zijn er ook monniken, maar daar is de motivatie heel anders. De Boeddhist die geestelijke verlichting zoekt is niet de christen die antwoord geeft op Jezus' roepstem. Wij worden geen monnik om « topervaringen » na te streven, want een christelijke monnik ervaart zoals Jezus ook de schijnbare afwezigheid van God. Wij worden monnik, omdat wij de stem

van de Heer horen en ons bij de hand laten nemen door een liefhebbende Vader, « die in zijn goedheid ons de weg ten leven toont » (Prol. 20).

Dat leven in tegenwoordigheid van God wordt concreet beleefd in het beluisteren van Gods woord. Benedictus begint zijn beroemde Regel met de woorden : « Obsculta, o fili » (luister, mijn zoon). Wij leven niet alleen maar in een onpersoonlijke goddelijke atmosfeer; wij worden aangesproken door een goddelijke Persoon. Die dialoog tussen God en mens wordt in de Proloog van de Regel geduid. God spreekt tot mij nu gans persoonlijk in de woorden van de H. Schrift. Leven in tegenwoordigheid van God is leven met Gods woord.

Daarom moet de monnik een grote plaats voorbehouden aan de lectio divina (geestelijke lezing). In die lezing zoekt hij niet zijn kennis te vergroten, een conferentie of les voor te bereiden of een preek te stofferen. In de lezing ontmoet en herkauwt hij Gods woord, luistert hij met het hart en probeert biddend een antwoord te geven. Benedictus ziet het monniksleven als één grote concentratie op het mysterie van de persoonlijke God, die achter alles en allen schuilgaat. Eigen aan de concentratie is het, om zodanig op één doel gericht te zijn, dat andere zaken noodzakelijk wat in de schemering blijven. Wij kiezen niet voor armoede, gehoorzaamheid en zuiverheid als doel-op-zich. Een monnik richt al zijn aandacht op één zaak, eigenlijk op één Persoon : Jezus van Nazareth. Omdat hij van Jezus met heel zijn wezen en met heel zijn hart op exclusieve wijze wil houden, doorziet hij de aardse waarden in hun diepste wezen, in hun relatie tot het goddelijk liefdesmysterie en tracht ze in die zin te beleven. Zo betekent het in tegenwoordigheid van God leven voor Benedictus ook het overwinnen van de tegenstelling tussen het sacrale en het profane. Tot de econoom van het klooster zegt hij : « Alle gerei en bezit van het klooster moet hij beschouwen als vaatwerk dat aan de altaardienst gewijd is » (31,10). Het ganse leven, de arbeid, het bidden, alles speelt zich af voor God en krijgt een sacrale betekenis. Overal en in alles kunnen wij God ontmoeten. De omgang met de dingen van de wereld is immers de omgang met de schepping van God.

Vanuit die ervaring van Gods tegenwoordigheid is ook de eenheid tussen het « ora et labora » (bid en werk) mogelijk. Vele mensen en ook priesters van vandaag zien daar een geweldige kloof tussen. Voor Benedictus zijn gebed en arbeid twee manieren van dialogeren met God. In de omgang met de wereld laat de monnik zien of zijn gebed echt is.

De ervaring van Gods tegenwoordigheid bepaalt ook Benedictus' houding tegenover de medemens. Men moet maar hoofdstuk 53 van de Regel « over het ontvangen der gasten » lezen, om te zien hoe Benedictus ervan overtuigd is Christus in de gast te ontvangen. De sociale dimensie is bij hem altijd een religieuze dimensie. In de om-

gang met de medemensen hebben wij met God te doen en door het gebed worden de betrekkingen met de mensen uitgezuiverd van onedele motieven.

De weelde van de monnik is dus dat hij mag leven in tegenwoordigheid van God. Zijn eerste en enige taak wordt dan ook het zoeken naar God. Monniken hebben allerlei werk verricht : als missionarissen in onze streken het geloof verkondigd, bier gebrouwen, geleerde boeken geschreven, mensen goede raad gegeven, scholen gebouwd, bossen geplant en dijken aangelegd. En toch is dat alles maar bijkomstig. Een monnik die geen Godzoeker is, is een levende leugen. Volgens Vader Benedictus moet de novicenmeester goed toezien « of de nieuweling werkelijk God zoekt » (58,7). Als bier- of kaasfabrikanten of als boekhandelaars zijn monniken geen eersterangsfiguren. Dit werk kan evengoed of soms beter door leken gedaan worden. Maar als Godzoekers moeten de volgelingen van Benedictus op de eerste rang staan, of anders zijn zij mislukt.

2. HET GEBED

Dertien hoofdstukken op de 73 in de Regel zijn gewijd aan het gebed. Toch is men ontgoocheld, wanneer men ze voor het eerst doorneemt. Men verwacht er verheven beschouwingen over het gebed, een theologie van het gebed, of tenminste een gedegen gebedsmethode; en men vindt er alleen een ordening van het dagelijks officie en een droge opsomming van te reciteren psalmen. Benedictus lijkt hier teruggevallen te zijn op de burgerlijke kleinmenselijkheid. Heeft hij het ideaal van het onophoudelijk gebed van de Woestijnvaders opgegeven voor een nauwkeurig afmeten van het officie ? Helemaal niet, want bij nader toezien steekt er heel wat meer in dan een onaandachtige lezing laat vermoeden.

Wat opvalt is dat de aandacht voornamelijk gaat naar het gemeenschappelijk gebed, het Opus Dei. En de regeling van de psalmen is niet zo letterlijk op te nemen, want Benedictus zegt zelf : « als iemand deze psalmindeling niet zou bevallen, laat hij dan een andere maken die hij beter oordeelt » (18,22). Voor Benedictus komt het er op aan dat de liturgie waardig verloopt, dat er met eerbied gebeden wordt en dat men weet tot Wie men bidt. Wanneer we hier een diamant neerleggen, geeft hij geen licht, zolang de zon er niet op schijnt. Hoe sterker de zon de diamant beschijnt, hoe schitterender hijzelf wordt. Het is precies hetzelfde met ons bidden : hoemeer wij ons in Gods zon zetten en laten beschijnen door zijn Woord, hoe groter wij worden. « Wij geloven, zegt Benedictus in hoofdstuk 19, dat God overal tegenwoordig is. Maar laten wij het toch vooral zonder enige twijfel geloven als wij deelnemen aan het dienstwerk van God. Laten wij dan bedenken in welke gesteltenis wij voor het aanschijn van God en van zijn engelen moeten staan en verrichten wij

ons psalmgezang zó, dat ons hart in harmonie is met onze stem » (19, 1-2, 6-7).

God eerst laten zijn, boven alles, betekent een groot deel van mijn leven wijden aan het beleven van deze godsrelatie en dus aan het bidden. Bidden betekent dan op de eerste plaats God loven, danken en prijzen, jubelen om Hem die kleine mensen groot maakt, om het wonder van Gods werk in de mens. Dit is een dikwijls vergeten dimensie in ons gebed en toch hoogst belangrijk. Daarop volgt het intercessorisch bidden, voor de hele wereld en voor de Kerk stem geven aan de miljoenen stemlozen die niet spreken, geen tijd of geen zin hebben om te bidden, of God niet kennen. De wereld heeft een oneindige nood aan plaatsen waar God het eerst is. Er wordt in onze tijd veel gesproken over het sociaal engagement van de Kerk en over de bevrijding. Dat is waardevol. Maar wat niet uit het oog mag verloren worden is dat dit engagement van de Kerk moet wortelen in een diepe Godservaring. Anders zijn wij niets anders dan gewone weldoeners van de mensheid, zoals er velen zijn. Wij zijn maar christenen, wanneer we God ter sprake brengen temidden van de wereld en Hem eerst laten zijn.

Wanneer wij nagaan welke gesteltenissen van het hart Benedictus bij het gebed vereist, dan zien wij op de eerste plaats de zuiverheid van hart. In hfst. 20 zegt hij : « Als wij aan hooggeplaatste personen een verzoek willen voorleggen, durven wij dit slechts doen met nederigheid en eerbied. Hoeveel temeer dan moet men tot de Heer, de God van het heelal, bidden met de grootste nederigheid en zuivere godsvrucht » (20, 1-2). Evagrius (346-399) had reeds in hfst. 38 van zijn tractaat over het gebed gezegd dat alle niveau's in ons moeten gezuiverd worden van wat niet God is.

Vervolgens stipt Benedictus de kortheid van het gebed aan. « Laten wij wel beseffen dat wij niet verhoord zullen worden omwille van een veelheid van woorden » (20,3) en hiermee herhaalt hij Jezus' woord : « Als gij bidt, gebruik dan geen omhaal van woorden, zoals de heidenen » (Mt. 6,7).

Als derde eigenschap stipt Benedictus de rouwmoed aan. Dit heeft niets te maken met sentimentaliteit, maar wel met een hart dat door de genade geraakt is.

Als vierde eigenschap verwacht Benedictus vurigheid bij het gebed, « de inzet van het hart » (52,4). Een monnik bidt niet tot de god van de filosofen, maar tot de Vader, de Zoon en de H. Geest.

Bidden valt ook de monnik niet altijd gemakkelijk. Het is hem niet altijd een vreugde, maar vaak ook een strijd. In de Vaderspreuken lezen wij : « het kost moeite tot de laatste adem ». Bidden is Gods gelaat zoeken. En de Schrift zelf zegt dat het volharding vraagt. Zoals

elke christen krijgt de monnik een heel leven om te groeien naar het « onophoudelijk gebed » toe, waarvan het Nieuwe Testament spreekt en dat de monniken van oudsher gelokt heeft. Zo wordt het aan sommigen gegeven « gebed » te zijn.

3. DE GEMATIGDHEID

Een andere kentrek van de benedictijnse spiritualiteit is de gematigdheid, die de vrucht is van het onderscheidingsvermogen. Benedictus noemt de gematigdheid de moeder van alle deugden (14,19). Die deugd was ook Gregorius de Grote opgevallen. Benedictus moet helemaal niet weten van religieus fanatisme, maar evenmin van vervlakking. Een wijze matiging geeft immers aan de mens de beste kansen. Daarom drukt hij de abt op het hart rekening te houden met ieders concrete persoonlijkheid, zodat een evenwicht kan gevonden worden tussen het verheven ideaal en de zwakheid van de menselijke natuur. Zo voorziet Benedictus een harmonische verdeling van het leven in liturgisch gebed, handenarbeid en studie. Het doel is dat zijn monniken een goed gevuld en oordeelkundig georganiseerd leven leiden, dat vrij is van stress. Dat is de basis voor een leven in rust en vrede, « zodat er voor de sterken nog iets te verlangen blijft en de zwakken niet afgeschrikt worden » (64, 19).

De monnikenvader is een man zonder illusies. Hij is geen pessimist, maar is zich wel zeer goed bewust van de beperktheid en van de kwetsbaarheid van zijn monniken. Hij spreekt van een prior, die door een kwaadaardige geest van hoogmoed tot zelfverheffing kan gebracht worden (65,2). Hij heeft ervaring met langslapers met uitvluchten (22,8), lusteloze broeders die hun tijd doorbrengen met nietsdoen en praten (48,18), monniken die ontevreden zijn omdat zij zelf de oogst moeten binnenhalen (48,7), mannen die het bezit van het klooster laten vervuilen (32,4), broeders die iets onredelijks vragen (31,7). Blijkbaar was niets menselijks hun vreemd. Zulke vaststelling brengt hem er evenwel niet toe onmenselijk hard te zijn, of zijn monniken te misprijzen, of alleen verder te doen met een select clubje. Hij blijft hun vertrouwen schenken en weet dat aanmoediging en begrip meer kunnen bereiken dan hardheid en onbarmhartigheid. Kortom, men zou Benedictus kunnen plaatsen tussen Pelagius († 423) en Augustinus († 430). Pelagius heeft het vermogen van de mens wat op de spits gedreven. Augustinus was daarentegen fel onder de indruk van de zondeval. Benedictus weet dat de monnik een zondaar is, maar een zondaar met een roeping en met mogelijkheden. « Door de sterke en roemrijke wapenen van de gehoorzaamheid op te nemen in dienst van de ware Koning, Christus de Heer » (Prol. 3) is er redding mogelijk.

4. DE GEHOORZAAMHEID

Aan de gehoorzaamheid wijdt Benedictus een apart hoofdstuk in zijn Regel. Hiervoor is onze tijd niet supergevoelig. Iedereen wil tenslotte ergens baas zijn, iets te zeggen hebben. Een mens vindt het vandaag een affront, een aanslag op de menselijke waardigheid, wanneer hij uitgenodigd wordt tot gehoorzaamheid. Er is nog geen enkele tijd geweest waarin zoveel geschreven wordt over de dialoog. Dat wijst er op dat de mensen vandaag contact-arm zijn en weinig bereid zijn om echt naar elkaar te luisteren. De dovemansgesprekken in allerlei commissies en raden zijn nu schering en inslag.

Een monnik is iemand die het gezag hoegenaamd niet verabsoluteert. Maar hij heeft gekozen voor Christus. Hij heeft Jezus macht over zijn leven gegeven en nij wil Jezus navolgen die gezegd heeft : « Ik ben niet gekomen om mijn wil te doen, maar de wil van Hem die Mij gezonden heeft » (Joh. 6,38). In het geloof beschouwt hij zijn abt als Christus' plaatsvervanger in het klooster (2,2) en daarom oefent hij zich in gehoorzaamheid, wat niets anders wil zeggen dan in luisterbereidheid.

Maar ook de medebroeders zijn Christusdragers en daarom vraagt Benedictus dat « de monniken moeten wedijveren in respect voor elkaar en elkaar om strijd gehoorzaamheid moeten betonen (72, 4, 6). Gemakkelijk is dit niet. In ons allemaal steekt een stuk pretentie. Maar de monnik kiest geen gemakkelijke weg. Jezus heeft ons die ook niet beloofd. « Hoe nauw toch is de poort en hoe smal de weg die voert naar het leven » (Mt. 7, 14) heeft Hij gezegd. Maar een monnik gelooft ook in het woord van de Schrift dat « God houdt van een blijmoedige gever » (2 Kor. 9, 7).

In het licht van de gehoorzaamheid moet ook de gelofte van stabiliteit gezien worden (Prol. 50), d.w.z. dat een monnik zich blijvend verbindt aan een bepaalde kloostergemeenschap. Benedictus heeft zo willen reageren tegen sociale onbestendigheid, religieuze onrust en geestelijke wispelturigheid. Gods oproep moet beleefd worden, waar men die hoort. Wanneer men in een gezin geboren is, blijft men van dat gezin, wat er ook mag gebeuren.

5. VREDE

Acht maal komt het woord « vrede » voor in de Regel van Benedictus. Reeds vanaf de Proloog zegt hij tot de postulant : « Zoek de vrede en jaag hem na » (Prol. 17). Toch kan de uitdrukking « benediktijnse vrede » zeer dubbelzinning worden en een vals beeld geven van het monastieke leven. Het monastieke leven is geen veilige haven voor jongemannen die mislukt zijn in de liefde of die de strijd met het leven niet aandurven. Dat is wel een mooi thema voor een roman,

maar ... de werkelijkheid is heel anders. Het monnikenleven is er ook niet voor volwassenen, die door de tegenslag gebroken zijn en nu wat rust zoeken.

De « vrede » is een gave van God en tegelijk een opgave. Zij is de vrucht van de genade en tevens van de strijd. Het latijnse gezegde « si vis pacem, para bellum » (indien gij vrede wilt, maak u dan klaar voor de oorlog) gaat ook op voor het geestelijk leven. Wie de innerlijke vrede wil, moet hem najagen door de strijd van de ascese.

Een monnik is een mens, die zoals alle mensen begiftigd is met wat St. Thomas het irascibile noemt en wat de moderne schrijvers overigens niet helemaal correct weergeven met agressiviteit. Die kan opgestapeld worden en dan werkt ze verwoestend op het moment dat ze vrijkomt; ze kan ook uitgedoofd worden en dan wordt men onverschillig; ze kan ook geïnvesteerd worden in dienst van een grote zaak. Het is in dit kader dat Jezus zegt : « het Rijk Gods wordt met geweld ingenomen » (Mt. 11, 12). Het monastieke leven is een strijd en Benedictus gebruikt het woord « strijden » dan ook herhaaldelijk. Hij droomt niet van een pacifisme of irenisme van verdacht alloci. De monnik heeft te strijden tegen zichzelf, tegen het kwaad rondom hem, en zoals Jakob bij de Jabbokbeek ook tegen God (Gen. 32, 23-33).

Het resultaat van deze strijd is dat de monnik met God en met zichzelf verzoend is en dat hij in staat is vrede te stichten. Dat betekent niet dat hij geen smarten of pijnen meer kent. Het is lijk het schuim op de zee : beneden is de zee heel rustig, boven schuimt het.

Het ideaal mensbeeld is voor Benedictus dan ook niet de geweldige activist of de man met de buitengewone geestelijke begaafdheid, of de grote, strenge asceet. Het ideaal dat Benedictus voorstaat is dat van de wijze en rijpe man, die mensen verstaat en weet aan elkaar te binden en die rondom zich een klimaat van vrede weet te scheppen.

Vandaar dat Benedictus zo bezorgd is om al wat de vrede kan schaden uit het klooster te bannen : het gemor, de ontevredenheid, de onverdraagzaamheid, het domineren van anderen.

De vrede bouwt op, geneest en maakt blij. De blijheid is de temperatuur van de geestelijke gezondheid van een monnik. Slechts een blij mens weet met het hart naar God en naar de medebroeders te luisteren.

In dienst van die zielevrede moet heel de ordening van S. Benedictus gezien worden. Een vaste dagorde en een goede ordening van de gemeenschap zijn een genezende en rustgevende factor. Men moet dan geen nutteloze energie verspillen of voortdurend zoeken creatief te zijn. Een vaste, zinvolle ordening maakt vrij voor het wezenlijke en geeft de mens de kans innerlijk rijp te worden.

6. DE NEDERIGHEID

Al het voorgaande kan tamelijk hoog gemikt lijken, bijna supermenselijk, ware het niet dat Vader Benedictus de nederigheid als hoofddeugd van de monnik heeft gezien. Deze deugd behandelt hij in hfst. 7 van zijn Regel. Hiermee wil hij ingaan tegen de geldingsdrang, die ook in het geestelijk leven zo gemakkelijk de kop opsteekt (abdijen- priesters met en zonder succes !). De nederigheid is het spel van de wereld niet meespelen dat hierin bestaat : zich te onderscheiden, carrière te maken, te presteren, op het voorplan te geraken, applaus te krijgen. Uit een maatschappij van wedijver en competitie, van geldingsdrang (A. Adler) houdt de monnik zich bewust afzijdig. Succes, effect mag de monnik niet bekommeren. Wij moeten niet absoluut zinvol overkomen. Het heeft geen belang wat de mensen over ons zeggen of denken. De enige die belangrijk is, is de Heer. Staat er in de Bergrede niet : « Zalig zijt gij, wanneer men u beschimpt, vervolgt en lasterlijk van allerlei kwaad beticht om Mijnentwil » (Mt. 5,11) ? Echte nederigheid is op voorhand weten dat er mensen zullen zijn die u stapelgek zullen verklaren en die zullen denken dat uw leven volkomen nutteloos is. Maar echte nederigheid is ook beseffen dat al wat wij zijn een gave is van hierboven. De monnik is met een persoonlijke roeping door God begiftigd, niet om daarmee in bewondering te staan voor zichzelf, maar wel om God te danken, die grote dingen aan kleine mensen wil doen.

7. DE BROEDERLIJKE GEMEENSCHAP

Vanuit de nederigheid krijgt ook de broederlijkheid in de gemeenschap een kans en krijgt de solidariteit met de mensen buiten het klooster levensechte inhoud. Het besef dat wij ambassadeurs van Gods genadigheid mogen zijn, geeft ons de moed om onze opdracht als christen altijd opnieuw aan te pakken, in groot geduld met onszelf en met de anderen. Mag ik u nu een stukje voorlezen uit de Regel ? Dan proeft ge direkt het klimaat waarin Benedictus het contemplatief leven gedacht heeft en de nieuwe levensstijl die hij wilde beleefd zien. Het gaat om hfst. 72.

« Zoals er een slechte ijver is — vrucht van verbittering — die van God verwijdert en naar de hel voert, zo is er ook een goede ijver, die van de ondeugd verwijdert en naar God voert en naar het eeuwig leven. Op deze ijver nu moeten de monniken zich met de vurigste ijver toeleggen; dat wil zeggen : zij moeten wedijveren in respect voor elkaar; zij moeten elkanders zwakheden, lichamelijke zowel als morele, met het grootste geduld verdragen; om strijd moeten zij elkaar gehoorzaamheid betonen; niemand zoeke wat hij voor zichzelf voordelig acht, maar veeleer wat goed is voor de ander. Op onbaatzuchtige wijze leggen zij zich toe op de broederliefde. In liefde vrezen zij God. Hun abt beminnen zij met een oprechte en nederige genegen-

heid. Volstrekt niets stellen zij boven Christus, die ons allen tesamen tot het eeuwig leven moge geleiden ».

Zulke visie geeft kwaliteit aan het leven. Telkenmale mensen hiervan iets verwezenlijken, zijn zij zoals de enkele rechtvaardigen in het verhaal van Abraham. Wanneer God er ook maar 10 vindt, spaart Hij de rest (Gen. 18, 32). Een goede monnik wordt door God zozeer bemind, dat Hij om hem een gans volk zegent.

Hoofdstuk 72 wordt vaak « het testament » of « de droom » van Benedictus genoemd. Het kernwoord is hier de liefde. Alleen vanuit de liefde is « de verruiming van het hart » (Prol. 49) mogelijk. Alleen vanuit de liefde wordt de ascese van gehoorzaamheid, nederigheid en geduld aanvaardbaar. Het gaat hier niet over een ietwat romantische liefde, die kan bestaan bij een clubje celibatairen die elkaar wat nestwarmte willen geven. Het gaat hier over de zeer realistische liefde, die de zwakheden van de andere kan verwerken en die tevens vol belangstelling en waardering is voor de persoon en de gaven van de medebroeder. Oudere monniken glimlachen al eens ondeugend, wanneer de cantor in het koor psalm 133 aanheft : « Zie, hoe goed, hoe weldadig broeders te wezen en samen te zijn ». Zij herinneren zich dan de ook soms minder weldadige momenten bij deze broeders. Het Paasgebeuren van de christelijke broederliefde wordt ons niet gegeven zonder het kruis. Toch is het mogelijk, zegt Benedictus, de anderen lief te hebben. Het is een liefde die het uiterlijke overschrijdt, om de diepte in de broeder te bereiken. Zulke liefde brengt tot zelfvergetenheid, bloeit open in een warme wederzijdse genegenheid, bewerkt een zuivere en diepe gebondenheid, en voert naar Christus. Elke dienstbaarheid tegenover de abt, de medebroeders, de zieken en de gasten geldt tenslotte Christus, die in deze mensen ook werkelijk tegenwoordig is.

Benedictus droomt dus van een rijpe gemeenschap. Die rijpheid toont zich vooreerst in het bewust ervaren en dragen van de eenzaamheid. Hij droomt niet van mensen die aan elkaar kleven, maar wel van mensen die samen in eenzaamheid voor God staan en die ervaren hebben dat zij bij God voor zichzelf en voor hun medebroeders verantwoordelijk zijn. Die rijpheid toont zich ook in het benadrukken van de individualiteit. Telkens weer benadrukt Benedictus dat de abt zich moet aanpassen aan ieders persoonlijkheid. Hij wil niet dat allen over één kam geschoren worden, maar hij verlangt dat ieder een grote mate van rijpheid bezit, zodat grillen uitgebannen worden en er ruimte komt om uit te groeien tot de mannenrijpheid, waarover Paulus spreekt (Ef. 4, 13).

III

Iedereen kan in zijn leven niet alles doen. « Wie 12 stielen tegelijk wil doen, begaat 13 ongelukken » zegt de volksmond. Maar

wij hebben wel een bakker, een beenhouwer, een technicus, een notaris nodig, ieder op zijn terrein. In een schilderij zijn vele kleuren aanwezig en samen vormen die een kleurrijk geheel. Ook in de Kerk heeft ieder zijn eigen talent of charisma. Jezus was te gast bij Martha en Maria, bij de tollenaar en de farizeeër, bij de vissers en de schriftgeleerden. Onze Kerk is bevolkt met een bonte wemeling van mensen, ieder met zijn eigen aanleg en roeping. Samen vormen zij het Mystiek Lichaam van Christus. Zo hebben ook de volgelingen van Benedictus hun bescheiden, maar onvervangbare rol in de Kerk. Zij moeten in ons de hunker naar Jezus en Zijn Rijk levendig houden. Zij moeten ons de essentiële waarden van het geloof voor- leven. Zij moeten hun medegelovigen bemoedigen in hun zoeken naar God. In onze geseculariseerde wereld mogen zij een levend getuigenis zijn van de diepere dimensie in elke mens. In onze consumptiewereld mogen zij ons de kerk van Jeruzalem voorleven, waar allen één van hart waren, alles gemeenschappelijk bezaten, in eenvoud en blijdschap God loofden en volhardden in het breken van het brood en in het gebed. Zo mogen zij een beetje profeet zijn in onze tijd en de groene zone zijn waar onze tijd zo'n behoefte aan heeft.

Dom Roger De Coster

Dendermonde

EEN ONTHULLEND EN ONTHUTSEND BOEK

Ministrando dec. 80
(Dist. Brugge)

In 1979 verscheen te Parijs bij de Editions Mazarine een boek van Dr. P. Simon, **De la vie avant toute chose.**

Het is het verhaal van de strijd van een dokter gynecoloog, oud-Grootmeester van de Grande Loge de France, om « niet alleen de geneeskunde maar ook de wetten en de zeden te veranderen ».

Als raadgever bij enkele Franse ministers van Volksgezondheid is zijn invloed zeer groot geweest bij het tot standkomen van de wetgeving omtrent anticonceptie en abortus.

Hoe hij stelselmatig aan het werk is gegaan om deze wetgeving erdoor te krijgen lezen we in het boek, dat verschenen is op de vooravond van de nieuwe Franse wet op de abortus. Het is merkwaardig om vast te stellen hoe beide wetten passen in een bepaalde visie op mens en maatschappij, op etiek en politiek, op leven en seksualiteit waarvoor hij en zijn medestanders 25 jaar hebben gestreden.

Een strijd die nog niet af is want de euthanasie moet nog vrij gegeven worden (233).

Ook is hij spijtig dat de « wettelijke, gemedicaliseerde abortus die een daad is die de openbare gezondheid bevordert en een morele maatregel is die tot eer strekt van de huidige legislatuur » (214), dat deze abortus nog als een misdadige chirurgische ingreep wordt aangezien. Abortus verwekt nog trauma's bij de vrouw en schuldgevoelens. « Maar het is zeker dat binnen een nabije toekomst eenvoudige, gemakkelijke en gevulgariseerde technieken deze opvatting over abortus zullen wijzigen » (215).

Deze laatste zin is revelerend : de techniek zal de (ethische) waarde van een abortieve ingreep bepalen. Hij illustreert dit met hetgeen hij noemt een Amerikaanse « station service » waar vrouwen iedere 28ste dag van de cyclus een endo-uteriene zuiging ondergaan : is een eitje bevrucht, het wordt meegezogen.

« Een dergelijke omwenteling zal belangrijke filosofische implicaties meebrengen » (215). Hij weet inderdaad zeer goed wat hij doet en om zijn openhartigheid is dit boek belangrijk.

Nu zijn grootste slag thuis gehaald is, nl. de legalisering van de abortus, laat hij rustig in zijn kaarten kijken.

Trouwens toen hij de wetgeving op de anticonceptie binnen had, was de grote strijd al gestreden : « nous avions gagné une guerre, il ne nous restait qu'à livrer une bataille » (98).

Hij is immers lucied bewust vooruit gegaan om « vanuit de medische ivoren toren waarin de maatschappij met haar problemen komt binnenvallen de mentaliteit voortdurend te beïnvloeden » (15).

« De geneeskunde, schrijft hij op een andere plaats, was een van de middelen om de wereld op te tillen, om de oude orde doorheen te schudden » (37).

De nieuwe wetgeving is er dus niet gekomen — zoals wel eens wordt beweerd — om zo maar aan enkele noodsituaties een helpende hand te reiken, bij wijze van uitzondering en om erger te voorkomen. Ze kadert in een fundamentele visie op mens en samenleving die messianisch klinkt en die de pretentie heeft de mens gelukiger te maken.

« Aldus is Prometheus teruggekeerd, schrijft hij naar het einde toe, maar het was hem niet genoeg om het vuur te brengen : hij heeft aan Zeus al zijn macht ontnomen en ze aan de mensen als geschenk aangeboden. Wij moeten nu onze vrijheid veroveren. Dat de mens erfelijk belast is, is niet voldoende om de verdere evolutie van het leven af te remmen of de rationele verovering van zijn autonomie » (258).

Rationeel is zijn verovering geweest. Hij vertelt, hoe hij, met zijn medestrijders, bewust contraceptie en abortus uiteen heeft gehouden (97 en 140) toen hij de wet van 31 juli 1920 wilde gewijzigd zien.

In de zestiger jaren was men nog zeer wantrouwig tegenover abortus en de invloed van de Orde der Geneesheren die hij verwijt « woordvoerder van de Kerk te zijn » (15) was nog te groot.

Daarom was zijn eerste doelwit de contraceptie tot de gewone zeden te doen behoren en wettelijk te laten beschermen; abortus zou wel volgen (97). Deze logica ligt bij hem niet in een zgn. zedenverwildering die hij wil in de hand werken. Maar ze stoelt op een bepaalde opvatting over het leven.

« We moeten als principe vooropstellen dat het leven een grondstof is in de ecologische betekenis van het woord, die wij te beheren hebben. Dit is de krachtidee maar je kunt geen massa's in beweging brengen zonder ze dieper te raken. Het afdoende wapen dat de steun van het volk zal krijgen, is le viscéral, de buik. Iedere Franse puber, van welk geslacht ook, heeft met contraceptie te maken. Drukken op le viscéral, vertrekkend van die spiraalbeweging in elke mens : instinct, begeerte, rede en met de nadruk op het intieme, het dage-

lijkse : dat lijkt ons noodzakelijk. . . De vooruitgang van de biochemie waarborgt een absoluut voorbehoedsmiddel, de pil. Positieve wetenschappen en de begeerte van de buik (aspiration viscérale) : de rede huwt met het instinct » (85).

Zelf beseft hij hoe hij explosieven hanteert : « Als je geen seksuele politiek voert, zal de seks aan politiek doen » schrijft hij op blz. 183, en wat verder : « Onderworpen aan het leven, is seksualiteit heilig noch zondig, zij is de leerschool van de vrijheid. Hier biedt 1968 ons een dubbele hypothese : de seksuele revolutie die de gevestigde waarden van de maatschappij omvergooit, nl. de godsdienst en de behoeders van de moraal die ernaar verwijzen, zal ofwel de maatschappij ten val brengen, ofwel haar tot een pluralistische maatschappij omvormen » (191). Maar het is in zijn ogen een gelukkige maatschappij die zal geboren worden : « De nieuwe cultuur, precies als de nieuwe geneeskunde, wil niet alleen de pijn bannen, maar ze wil de weg banen naar het genot. Zij helpt ten volle te leven. Dit was één van de doelwitten van het Rapport Simon : sleutels geven om gelukkig te worden » (195).

Dit rapport heet : « Rapport sur le comportement sexuel des Français ». Ontwerp opgezet in 1969 en verschenen in 1972. Zoals gepland kreeg het een voorwoord van de toenmalige minister van Volksgezondheid, R. Boulin. Zes maanden later, steeds volgens het plan, ondertekenden J. Fontanet, de toenmalige christen-demokratische minister van Nationale Opvoeding, de besluiten met betrekking tot de seksuele opvoeding in de Franse scholen.

Ten slotte werd in 1974 de Hoge Raad voor Seksuele Opvoeding en Geboortenregeling geïnstalleerd door M. Poniatowski.

« Aldus werd de seksualiteit gerecupereerd en zette zij de maatschappij in beweging zonder zelf aan de macht te komen » (191). Trouwens « moraal heeft niets te maken met onderwerping en gehoorzaamheid; moraal betekent vrijheid, scheppingskracht, verantwoordelijkheid. In de seksualiteit en de liefde wordt de dialoog gevoerd tussen vrijheid en creativiteit. Seks en zijn genietingen deculpabiliseren, dat is een van de grote opdrachten van het einde van deze eeuw » (200).

Nu moest hij nog de slag van de abortus winnen, nadat hij, zoals hij zelf schrijft, reeds de oorlog gewonnen had. Maar hoe zou hij de diep ingewikkelde eerbied voor het leven ombuigen ?

Het leven, dat de titelfiguur is van zijn boek. Maar waarvan hij reeds in de inleiding schrijft : « Het leven is wat de levenden ervan maken : de cultuur bepaalt dit. De inslag is het net van menselijke betrekkingen. En de schering wordt elke dag geleverd. . . Het is niet de moeder alleen maar de gemeenschap die het kind in haar schoot

draagt. De gemeenschap is het die beslist of het kind moet verwekt worden, of het moet leven of sterven, wat zijn rol zal zijn en zijn toekomst » (15).

Van dit « relativeren » van het leven naar abortus was de stap alleen nog een kwestie van politieke haalbaarheid.

Het wetsvoorstel zelf liet geen twijfel bestaan over de filosofische onderbouw. In de begeleidende brief schreef immers de reeds boven geciteerde minister Boulin : « Uiteindelijk gaat het om een optie tussen een filosofie van het leven en een filosofie van de persoon. Is het leven de hoogste waarde, of kan deze waarde afgewogen worden tegen andere waarden : de vrijheid (van de moeder), de kwaliteit van het leven (van het verwachte kind) . . . De moderne beschaving is steeds meer in staat om de biologische processen in de hand te houden en daarom zal ze minder belang hechten aan het leven als fysisch gegeven dan aan de menselijke persoon » (206).

De politieke afwikkeling is gekend : de Wet Veil werd gestemd in 1974. V. Giscard d'Estaing was slechts op het nippertje president gekozen en zocht « l'ouverture au centre » (308).

Blijkbaar kon deze wet daarvoor dienen.

De verdienste van dit boek is zijn openhartigheid : Simon toont in een welsprekende taal aan hoe bepaalde gedragingen en bepaalde wetgevingen rond anticonceptie en abortus diepe filosofische wortels hebben. Uiteindelijk gaan ze terug op de vraag naar het meesterschap van de mens over het leven. Hij is bijna cynisch als hij dit nog eens onderlijnt : « De kracht van de traditie en het sap van de natuur slagen er niet meer in het Westen te voeden. Maar in die verstikte wereld is er nochtans iets aan het gebeuren, een van de grootste gebeurtenissen in de mensengeschiedenis : zijn meesterschap over het leven dat steeds maar groeit » (211). Cynisch omdat hij zelf de bloedarmoede van deze beschaving constateert en daartegenover een meesterschap over het leven stelt dat met een eigen logica leidt tot abortus en straks tot euthanasie (232).

Wat misschien nog erger is, is de dreiging van de totalitaire beschikking over het leven : wie zal beschikken en beslissen ? Even stelt hij n.a.v. genetische manipulatie de vraag : wie zal dat controleren ? (228). Hij roept het spookbeeld van de nazi's op maar daarna draaft hij weer cynisch verder : « Als dokter blijf ik denken dat zowel voor euthanasie als voor abortus iedere wet intrinsiek slecht is. Het is uit de ontmoeting tussen het geweten van de dokter en de geïnteresseerde dat kennis en wijsheid moeten groeien » (233).

Het leek ons nuttig op die innerlijke logica te wijzen : de logica

van een ethiek die zich emancipeert van God en een bepaalde kwaliteit van leven als enige norm erkent.

Een frenetiek nagejaagde levensgenietiging die precies het omgekeerde effect zou kunnen hebben van wat ze beoogt.

De Westeuropese demografische kritieke situatie is reeds een van de negatieve symptomen. Het is een Joodse stamgenoot van Simon, Prof. J. Hamburger, een beroemde Franse nefroloog die het schrijft : « Het egoïsme van het individu kan als een boemerangeffect, elk project in gevaar brengen dat het individu wenst te beschermen » (Demain, les autres, 1979, blz. 218).

Hij spreekt met minder euforie over « de superman die bedwelmd is door zijn groeiende macht, die hier en daar begint toe te slaan volgens de grillen van zijn egoïsme en zijn driften en die vergeet dat men niet zonder gevaar een spel van de natuur mag dooreenschudden dat miljarden jaren trage evolutie nodig heeft gehad om een delicaat evenwicht te bereiken, nodig voor de levende wezens, de mens incluis » (244). Hij pleit van de passie van het respect van de persoon (255) en gelooft dat de godsdienst ons daarin kan helpen : «Misschien is de godsdienst opium die de mens voldoende gaaf, voldoende beschikbaar, voldoende eerbiedwaardig laat, dat men zich kan afvragen of er andere systemen zijn met dezelfde kwaliteiten, tenminste als men de mens neemt zoals hij is » (La puissance et la fragilité, 1972, bl. 156).

De woorden van Johannes Paulus II uitgesproken op 2 juni 1980 voor de Unesco-vergadering te Parijs blijven derhalve nog actueel : « We moeten overtuigd zijn dat de etiek voorrang moet krijgen op de techniek, de persoon op de dingen, de geest op de materie. De mens zal ermee gediend zijn als de wetenschap bondgenoot wordt van het geweten. De wetenschapsmens zal echt de mensheid dienen indien hij de zin bewaart voor de transcendentie van de mens tegenover de wereld en van God tegenover de mens ».

P. DEPUYDT,

Geestelijk adviseur Caritas Catholica.